

Wybrane aspekty funkcjonowania osób z niepełnosprawnością oraz percepcji społecznej niepełnosprawności

Sandra Scheibel

12

Proces budowania oraz nawiązywania relacji odgrywa istotną rolę w życiu każdego człowieka. Wchodzenie w różnorodnego rodzaju interakcje z innymi członkami społeczeństwa stanowi bowiem ważny aspekt naszego życia oraz jego nieodderwalną część.

Wiele osób na swej drodze napotyka bariery (np. psychiczne, społeczne, ekonomiczne), które przyczyniają się do utrudnienia czynnego udziału w życiu społecznym, między innymi w kontekście nawiązywania oraz budowania relacji. W tym zakresie niepełnosprawność

stanowi czynnik charakteryzujący osoby bardziej zagrożone i narażone na wykluczenie społeczne.

Problem percepcji osób z niepełnosprawnością oraz jej zmiany

Już w czasach starożytnych grecki filozof Arystoteles zauważył ludzką potrzebę kontaktu z drugim człowiekiem. Wtedy też narodziła się słynna myśl Arystotelesa, iż „człowiek jest istotą społeczną, ten zaś, kto nie żyje w społeczeństwie jest bestią albo Bogiem”.

Na przestrzeni stuleci możemy zaobserwować różne podejścia do problematyki niepełnosprawności. Początkowo dominowała wrogość oraz niechęć, które wynikały głównie z panujących ówczasie norm i ideałów w życiu społecznym np. w starożytnej Sparcie. Wzrost znaczenia chrześcijaństwa spowodował narodzenie się idei niesienia pomocy przez filantropijne działania Kościoła oraz innych instytucji pomocowych. Mimo to niepełnosprawność była nadal traktowana jako kara i piętno.

Wraz z rozwojem społecznym i coraz to nowymi badaniami, zakres wiedzy oraz świadomości społecznej uległy znacznemu poszerzeniu. Dostrzeżono problemy związane z szeroko rozumianą niepełnosprawnością. Rozpoczęto proces integracji społecznej tej grupy osób, co w konsekwencji doprowadziło do powstawania licznych organizacji, programów oraz przedsięwzięć, wspierających wszelkie inicjatywy i działania na rzecz osób z niepełnosprawnością.

Niestety do chwili obecnej, pomimo podejmowanych działań i zdawałoby się stale rosnącej świadomości społecznej, nadal w opinii publicznej panują liczne przesady i stereotypy, które są krzywdzące dla osób z niepełnosprawnością. Te stereotypy prowadzą do zawężania możliwości działania oraz ograniczenia realizacji podstawowych praw obywatelskich. Skutkiem tego jest ciągle niski współczynnik partycypacji osób z niepełnosprawnością w sferze ekonomicznej, społecznej, kulturowej. Sprawia to, że ciągle aktualny jest problem wykluczenia społecznego oraz zaburzeń w sferze relacji interpersonalnych tej grupy społecznej.

Znaczenie mediów w kreowaniu wizerunku osoby z niepełnosprawnością

Faktem jest, że od dłuższego czasu możemy obserwować wzrost świadomości społecznej dotyczącej niepełnosprawności. Jednak, kiedy dochodzi do bezpośredniej konfrontacji z takimi osobami, doznajemy strachu oraz wpadamy w zakłopotanie, co wpływa na odczuwany dyskomfort w takich relacjach. Wynika to często z tego, w jaki sposób media oraz inne środki masowego przekazu kreują i przedstawiają funkcjonowanie osoby z niepełnosprawnością. Bardzo często skupiają się one na ukazywaniu ograniczeń, a nie promocji pozytywnych aspektów wchodzenia w relacje z takimi osobami. Na przykład w filmach bardzo często osoby z niepełnosprawnością zostają ukazane na dwa skrajne sposoby. Kreowany jest ich wizerunek jako osób nieporadnych życiowo, wymagających pomocy innych. Stosunkowo rzadko osoba taka jest przedstawiana jako silna jednostka, posiadająca wręcz cechy super bohatera. Doprowadza to do silnego zakorzenienia negatywnych i skrajnych wzorców społecznych, w których osoby z niepełnosprawnością otrzymują „etykiety” osób mniej produktywnych, nieudolnych życiowo i niesamodzielnych. Ludzie często boją się, że podczas rozmowy zranią swojego rozmówcę, dlatego unikają wszelkich kontaktów, czy też stają się przesadnie zdystansowani do takich osób. W konsekwencji osoba z niepełnosprawnością bardzo często odczuwa litość drugiego człowieka w stosunku do siebie.

Niestety wciąż widoczny jest wyraźny niedostatek należytej oraz ogólnodostępnej informacji w mediach

o osobach z niepełnosprawnością, które byłyby w formie przystępnej dla większej grupy odbiorców.

Większa świadomość w praktyce

W ostatecznym rozrachunku, pomimo większej świadomości społecznej, osoby z niepełnosprawnością nadal postrzegane są przez pryzmat ich niepełnosprawności. W następstwie tego dochodzi do nasilania się zjawisk dyskryminacji oraz marginalizacji osób dotkniętych niepełnosprawnością. Walka ze stereotypami przypomina walkę z „wiatrakami”, gdyż dominującym w wizerunku niepełnosprawności jest wymiar pejoratywny. Od osób z niepełnosprawnością zazwyczaj oczekuje się zachowań odbiegających od ogólnie przyjętych norm społecznych. Negatywne reakcje ze strony społeczeństwa sprzyjają umocnieniu się poczucia wyizolowania oraz wykluczenia społecznego. W przyszłości wskazane powyżej czynniki mogą stwarzać ryzyko doprowadzenia do obniżenia samooceny, poczucia osamotnienia oraz spowolnienia procesów socjalizacji osób z niepełnosprawnością.

Korzyści budowania relacji dla osób z niepełnosprawnością

Nawiązywanie relacji społecznych przez osoby z niepełnosprawnością sprzyja budowaniu ich własnej pewności siebie, poczucia wartości, co ułatwia im

codzienne funkcjonowanie oraz skuteczne rozwiązywanie codziennych problemów i trudności. Pozwala także wzmacniać doświadczenia w relacjach z osobami pełnosprawnymi. Osiągnięcie korzyści z relacji społecznych jest ważną determinantą zmiany postaw i sposobu myślenia oraz świadomości społecznej dotyczącej niepełnosprawności.

Przebieg budowania relacji zależy od wszystkich stron. Pomocne na tej drodze są bez wątpienia wszelkie adaptacje w zakresie dostosowania infrastruktury oraz organizacja wydarzeń społecznych dla osób z niepełnosprawnością, promujących integrację społeczną oraz sprzyjających zawieraniu kontaktów z osobami z niepełnosprawnością w życiu codziennym. Te zabiegi mogą doprowadzić do poprawienia poziomu integracji tej grupy społecznej.

Nie jest więc truizmem stwierdzenie, że nawiązywanie relacji z osobami z niepełnosprawnością posiada wiele pozytywnych aspektów. Mimo że proces ten nie jest prosty, wskutek wielu przeszkód i utrudnień, z którymi należy się zmierzyć, a które zmniejszają szanse osób z niepełnosprawnością na aktywne uczestnictwo w życiu społecznym, możliwe jest zwiększenie skali aktywizacji oraz integracji społecznej tych osób. W konsekwencji budowanie relacji może stać się prostsze, a funkcjonowanie społeczne osób z niepełnosprawnością może zyskać nową lepszą jakość i stać się efektywniejsze społecznie.

Sandra Scheibel

Studentka II roku Pracy Socjalnej na UJD w Częstochowie. Pasjonatka nauk społecznych i psychologicznych.

